

PREDSTAVLJANJE RAPHAELOVOG PROJEKTA “VIRTUAL EUROPEAN TEXTIL HERITAGE SITES ITINERARIES” VETHSI

Margot Schindler

Österreichisches Museum für Volkskunde

Beč

Uvod

Mi, koji radimo u austrijskim muzejima, zapravo se još uopće nismo naviknuli da naše istraživačke teme, izložbene pravce i područje rada plaća pa stoga i određuje Bruxelles, ili barem suodređuje, a možda u određenom smislu i instrumentalizira. Do sada smo svi¹ mi djelovali u nacionalnim okvirima. Naravno, bilo je i ima suradnje na izložbama sa susjednim zemljama, kao i u Europi i svijetu, već prema veličini i snazi muzeja, ali umrežavanja u smislu stvarne povezanosti - tj. ne samo u jednom pravcu, dakle tamo i natrag, već stalne povezanosti institucija - toga ima samo sporadično. Sada već u Bruxellesu postoje izvori koje će iskoristiti drugi ako to mi ne učinimo. Pritom vrijedi deviza “biti prisutan i sudjelovati”.

Austrijske kulturne institucije trenutno ionako ne mogu izbjeći inačice “umrežavanje”, “internacionalizacija” i “vodeća kulturna politika Europske unije”. Državne ustanove se stalno žale na nedostatak zanimanja domaćih odgovornih u kulturi za transnacionalne programe u kulturi i za njeno promicanje. Ideologija *zajedničke europske kulture* je u glavama nacionalnih političara željnih integracije očito prisutnija kao predodžba želje za usklađivanjem i zaobljavanjem kutova i rubova gospodarskog ujedinjenja nego u glavama onih koji bi je zapravo morali nositi. Čak se i u mom predmetu etnologiji, koja se trenutno na sveučilištu zove Europska etnologija, na pridjevu “europska” više inzistira nego što on stvarno ispunjava.

U osnovi ipak nema sumnje da naš trud i naše zanimanje, dakle trud i zanimanje muzeja koje mi predstavljamo, u kojima i za koje mi radimo, služi istraživanju kulturnog naslijeđa, nošenog konvergencijama i divergencijama zajedničke europske povijesti kako bismo to kulturno naslijeđe na različite načine učinili transparentnim. Sve to ostaje naša zanimljiva zadaća. Od sredine osamdesetih teku različiti pilot-programi Europske unije za kulturu i njeno poticanje. Integracija društveno-političkih područja poput znanosti, obrazovanja i kulture je implementacijom jednog vlastitog članka u Maastrichtski ugovor iz 1992. dobila novi i viši značaj.¹ Programski okvir “Raphael”

za zaštitu europskog kulturnog naslijeđa je onaj program koji nudi nabolje pretpostavke za muzeje. S “Raphaelom” je pronađen “operacionalni okvir za unapređivanje kulturnog naslijeđa” kao i “zahtjev za izgradnjom umreženja i partnerstava, forsirana integracija muzeološkog područja (...) te povećanje pokretljivosti stručnjaka”.²

Pored naglašavanja osnivanja tzv. zajedničkog “europskog identiteta” Europska unija posebno ističe i kulturno-turističke i političke sinergičke efekte tržišta rada.³ Multimedijски projekti imaju trenutno najbolje šanse da budu promicani, kao i svi oni koji kulturu priznaju (također) kao gospodarski čimbenik.⁴

Projekt

U tom svjetlu valja promatrati projekt VETHSI, koji je privremeno postavljen na tri godine. Iza te kratice i engleske oznake “Virtual European Textil Heritage Sites’ Itineraries” krije se spoj deset različitih ustanova iz deset različitih zemalja sa žarištem na kulturi tekstila. Zanimljivo na tom projektu, koji je značajno utjecao na odluku Austrijskog etnografskog muzeja da u njemu sudjeluje, a koji - pored svoje, doduše, značajne zbirke tekstila i nošnji - nema posebnog tekstilnog težišta, jest polivalentnost projekta u svakojakom pogledu.

Muzeji usredotočeni na tekstil i muzeološki neiskorišteni spomenici tekstilne industrije razasuti su diljem Europe. Oni govore o dugoj povijesti tekstilnih objekata s jedne strane kao svjedoka obrta i umjetnosti te kao proizvoda tekstilne industrije kao pionirskog područja industrijalizacije u Europi. Oba područja, umjetnost obrta i industrija su zajednička “europska” pozadina istovremeno, no uz njih su tijesno priljubljena jasna regionalno izražena obilježja. Ovima, kao i odgovarajućim historijskim razdobljima povijesti tekstila, općenito su posvećene izložbe i publikacije. Zajedničkim nadregionalnim aspektima, linijama poveznica i europskoj dimenziji u vremenu i prostoru je do sada posvećivano premalo pozornosti.⁵ Ovdje bi svoje mjesto htio naći projekt o umreženju tekstila.

Planirani program počiva na tri stupa: na konkretnim dodirnim točkama (muzejima, industrijskim spomenicima, ustanovama) rasutim po cijeloj Europi, na tekstilnim objektima narodne umjetnosti, primijenjene umjetnosti, moderne umjetnosti i avangarde te mode i njenom višeslojnom informativnom potencijalu (proizvodnja i kakvoća materijala, estetska ljupkost, trgovačka i upotreba vrijednost, povijesna i suvremena izražajna snaga) te posredovanjem informacija o tome, odnosno umrežavanje zainteresiranih, proizvođača i umjetnika, znanstvenika i amatera. U slučaju deset tekstilnih kontrapunktova radi se o različito strukturiranim muzejima i organizacijama, koje donose svoj vlastiti način pristupa i ponekad svoje specifično okruženje. Ova mješavina ustanova i znanstvenika, umjetnika, skupljača,

industrijalaca i posrednika kulture daje jedan od čari pothvata. Posjetitelj mora na svakoj od dodirnih točaka saznati nešto o devet ostalih, ali posebno će se, naravno, upoznati s određenim kvalitetama mjesta. Svaka dodirna točka nudi sa svoje strane u svrhu posjeta regionalno umreženje na atraktivnim mjestima te posreduje informacije o zbirkama, izložbama, priredbama, mjestima gdje se sadržaji preklapaju. To umreženje može jednom biti uže obuhvaćajući jedan grad, drugi put šire pokrivajući jednu pokrajinu ili cijelu zemlju. Sadržajno se više radi o tome da se predstavi jedan koncept nego jedna pokrajina, da se predstavi i učini svjesnom povezanost zajedničkih europskih struktura za jedno posebno područje kulture, tekstilne kulture, koja je stalno prisutna u svakodnevnom životu a da nam često posebno ne upada u oči.

To znači da će svi partneri u projektu ponuditi informacije o svojim vlastitim ustanovama i zbirkama na temu "Tekstil", da će otvoriti kulturno-turističko umreženje u svom okruženju i da će zainteresiranoj publici omogućiti pristup informacijama i rezultatima u višeslojnoj multimedijskoj ponudi. Plan rada u tri koraka, čija je prva točka "Određivanje faza projekta i definicija srednjoročne završne predodžbe" već uslijedila u St. Petersburgu, predviđa sljedeći radni susret u ožujku 2000. u Tilburgu, Nizozemska, kada moraju biti određeni oblik i sadržaj rezultata, koji se očekuju. Prilikom trećeg susreta u lipnju 2001. u Beču će na raspolaganju stajati tekstovi, ilustracije i web-dokumentacija, tako da će do kraja te godine biti objavljena brošura s prikazom svih deset ustanova-partnera zajedno s tekstilno-kulturnim okruženjem i socioekonomskim položajem - prije svega na kontaktnim točkama u tekstilnoindustrijskim regijama koje tek valja oživjeti. Uz to će biti objavljen i CD-ROM radi virtualnog uprizoravanja cjeline te web-stranica na Internetu, koja će se preko terminala moći pozvati sa svakoga kontaktnog mjesta. Rezultat, koji će biti utvrđen u obliku pisane publikacije i CD-ROM-a, obuhvaćati će kartu Europe koja će se stalno nadopunjavati i aktualizirati, a moguća će biti virtualna ili stvarna provjera. Takva karta će obuhvaćati europske tekstilne regije i njihove povijesne, tehnološke, gospodarske, topografske i ostale aspekte, koji će se moći proširivati. Trenutačno povećano zanimanje za kulturne pravce, uz podršku povećane potražnje za kvalitetnom turističkom ponudom, podgrijava nadu nositelja projekta da će se "Virtual European Textil Heritage Sites' Itineraries" moći provesti i nakon početne faze, koju podržava Europska unija.

Partneri

Kao glavni nositelj projekta pojavljuje se European Textil Network (ETN) sa sjedištem u Strasbourgu i sekretarijatom u Hannoveru. To je mala, ali vrlo aktivna organizacija na području

tekstila, koja izdaje tromjesečni stručni časopis *ETN Textilforum*, redovito organizira simpozije, ima iskustva u interdisciplinarnom i internacionalnom radu na projektima i već može predočiti uspješne EU-projekte.⁶ Suorganizatori su NET Cultural Foundation iz Belgije, koja će koordinirati web-stranicu, CD-ROM i publikaciju te Institut za prostorno planiranje Sveučilišta u Dortmundu, područje Istraživanja, Modna privreda, koji će postaviti model-studiju o potencijalnim sinergičkim efektima između kulturnog i privrednog razvoja u sektoru tekstila i mode u Nordrhein-Westfaliji.

Među deset daljnjih partnera na projektu, definiranih kao *Textil Contact Points* a koji će biti ishodišne točke dotičnih lokalnih tekstilnih putova, pored Austrijskog etnografskog muzeja nalaze se još dva etnografska muzeja, onaj u Ljubljani, Slovenija, i Ruski etnografski muzej (REM) u St. Petersburgu. Slovenski etnografski muzej se trenutno nalazi u dinamičnoj fazi prestrukturiranja i nove organizacije,⁷

a nedavno je preselio u novu zgradu razvijajući pritom živu izložbenu politiku. Tamo već imaju iskustava s projektima Europske unije. Ruski etnografski muzej se trenutačno predstavlja nešto statičnije. Kuća trpi zbog općeg teškog gospodarskog stanja zemlje, no tamo postoji jedna posebno angažirana suradnica i sam tekstilni fundus muzeja predviđa kuću kao *Textil Contact Point*.

Daljnje kontaktne točke su Nizozemski muzej tekstila u Tilburgu i Chieri Foundation s priključenim muzejom jugoistočno od Torina. Oba muzeja predstavljaju značajne tekstilne regije, koje se trude oko novog identiteta kao živi industrijski spomenici. *Fondazione Chierese per il Tessile e per il Museo del Tessile* je sasvim mlado poduzeće, osnovano 1997., koje, među ostalim, na bijenalima - Drugo bijenale će se održati u proljeće 2000. pod nazivom "Author's Weft" ("Autorova potka") - nudi internacionalnim umjetnicima na tekstilu mogućnost rada i predstavljanja. Nizozemski muzej tekstila, osnovan prije četrdeset godina, smješten je u posljednjoj preostaloj tvornici tekstila u Tilburgu, industrijskom kompleksu starom više od sto godina, sa strojnim parkom još uvijek u funkciji. Vodstvo muzeja se od nedavno trudi da predstavi nacionalni razvoj u sektoru tekstila na područjima umjetnosti, dizajna, tehnike i povijesti u svjetlu međunarodnih strujanja.⁸

Nacionalni muzej kostima u Lisabonu i Finski muzej za obrt u Jyväskylä predstavljaju kontaktne točke na krajnjem jugozapadu, odnosno sjeveroistoku Europe, koji pokrivaju posebne odjeljke na području tekstila, mode i obrta. Daljnji partner je Rubenshaus u Antwerpenu, koji krije četiri Rubensove tapiserije i orijentalne tepihe, a osim toga će posredovati u kontaktima s daljnjih deset gradskih muzeja, koji posjeduju značajni tekstilni fundus. Ovamo valja pribrojiti i Njemački muzej tehnike i znanosti u Berlinu, koji će uvrstiti faktor tehnologije tekstila.

Trenutačno posljednji - kasnije će umreženje ostati otvoreno za daljnje partnere - ali u svojoj jedinstvenosti zacijelo najzanimljivija kontaktna točka nalazi se na rubu Londona. Hampton Court Palace je adresa, gdje je smješten *Embroiderer's Guild*, nacionalna organizacija za promicanje vezenja kao umjetničkog oblika, koja, međutim, rezultate svoga rada odašilje daleko preko nacionalnih granica. Priključeni muzej, jedna moderana galerija, jedan časopis i *Art of the Stitch* - bijenali podupiru ciljeve organizacije, koja u jednom umreženju povezuje oko 210 regionalnih skupina i 90 udruženja mladih umjetnika, s namjerom da pospješuju kreativnost, komunikaciju i samoostvarivanje u procesu socijalne i umjetničke interakcije. Ovdje u prvom planu stoji podrška jednoga koncepta, dakle umjetničkog oblika "vezenje" i to u njenom suvremenome modernitetu, jednako tako da se u obliku aktivnosti u slobodnom vremenu milijuna ljudi predstavi kao društveni fenomen i da se u sljedeće tisućljeće prenese jedna kreativna djelatnost.

Okvirni uvjeti

Projekt je prihvaćen u srpnju 1999. u najvišoj kategoriji A pod imenom Action III/1 (Transnacional cooperation projects between institutions/operators to develop our heritage and make it more accessible). Ukupno je uvršteno 10 zemalja, od kojih su dvije (Slovenija, Rusija) izvan Europske unije.

Trajanje projekta: srpanj 1999. do prosinca 2001.

Radni jezici: engleski, francuski, njemački

Obavijesti o projektu na web-adresi: <http://www.ETN-net.org> uz oznaku Project 2001.

Prijevod s njemačkog: Venco Vlahov

Bilješke:

1. Usp. Ellmeier, Andrea: Europska unija i kultura. Europska kulturna politika, struktura i programi. U djelu: pisma iz Pollinga. Priopćenja Arge region kultur br. 55. Horn 1988., 14-22, ovdje str. 14.
2. Kao gore 3, str. 17
3. Kao gore 4.
4. Službeni list Europskih zajednica C 163 od 10. lipnja 1999. Ispisivanje pilot-projekata za kulturu 2000. i programa CONNECT.
5. Usp. projekti nalog European Textile Network, Hannover/Straßburg, ožujak 1999.
6. European Textil Routes; Moro, Paolo, Giorgio Ferigo (Ed.): Linen on net. The Common roots of the European linen patterns. o.O. (Tolmezzo-Udine), o.J. (1999.)
7. Smerdel, Inja: The project called "The Slovene Ethnographic Museum". U: Etnolog 6./LVII. Ljubljana 1996., 40-58.
8. Koekkoek, Lidewij de: Nizozemski muzej tekstila Tilburg. U: Textilforum 3/97. Hannover 1997., str. 29.